

בבא בתרא קנג-קנד - לא כתוב 'שכיב-מרע'; מודה בכתובת השטר

לא כתוב בה שכיב מרע, הנותן אומר 'שכיב מרע הייתי (ועכשיו אני בריא וחוזר בי)', והמקבל אומר 'בריא הייתי' - מי צריך להביא ראיה?

משנתנו: רבי מאיר: הנותן, יביא עדים שהיה שכיב-מרע; חכמים: המקבל (הוא המוציא מחברו).

ברייתא: רבי נתן, רבה: לפי מצבו עתה. רבי יעקב: המקבל.

מהי ה"ראיה" שמטילים חכמים במשנתנו על המקבל להביא? נחלקו אמוראים לשתי סיעות:

[1] רב הונא, רבה, ר' יוחנן א: המחלוקת מקבילות, וה"ראיה" = עדים על מצבו בעת המתנה.

[2] רב חסדא ורבה ב"ר הונא, רשב"ל א: לחכמים ה"ראיה" = קיום השטר (ודעתם כר' נתן וכו"מ שהולכים לפי המצב עתה); ומחלוקתם האם כשהנותן מודה בכתובת השטר (כמו כאן) השטר מקיים (ר' מאיר, לכן על הנותן להביא עדים להרע את השטר), או שעדיין צריך קיום (חכמים); וכמחלוקתם בכתובות לגבי עדים.

'מודה בשטר שכתבו' ומהלכי הסוגיה בדעות ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש (קנד-קנה).

הברייתא בכתובות: עדי-השטר שאמרו 'חתמנו אך היינו פסולים' - רבי מאיר: אינם נאמנים לפסלו (כיוון שהלווה מודה שכתבו א"צ לקיום חתימותיהם); חכמים: נאמנים לפסלו (עד שתקימנה חתימותיהם ממקום אחר). כך גרסתנו כעת.

מעשה בני ברק (הובא ע"י ר' יוחנן, להקשות על ריש לקיש): נער יתום מכר נכסי אביו ומת, וטענו יורשיו שהיה קטן. עלתה בקשה (ע"י מי?) לפתוח את קברו ולבדקו בסימנים; רבי עקיבא: אין לבזותו, ועוד, הסימנים עשויים להשתנות.

תני בר קפרא "הרי שהיה אוכל": אומר המערער על שטרי-המכר/המתנה שביד המחזיק: "זה שטר פיוס/אמנה/מוקדם" - אין צורך בקיום השטר, כיוון שהמערער מודה שכתבו.

מהלך א	רבי יוחנן	רבי שמעון בן לקיש
"ראיה" לחכמים =	עדים שהנותן היה בריא	קיום השטר
בני ברק: מי ביקש לבדוק בקבר?	הלקוחות, כדי להוציא את הנכסים מידי המשפחה, אחרי שלא מצאו עדים שהיה גדול	בני המשפחה, להוציא את הנכסים מהלקוחות שהחזיקו בהם ע"פ השטר הערער בא מהצד השני (היורשים) וכאמור Ⓢ
הוכחת ר' יוחנן מהמעשה / דחיית ר"ל	אם די בקיום-השטר כר"ל, שיקיימו את השטר ויזכו!	
"יפה ערערו בני משפחה" וצריך לקיימו	ר' אלעזר אמר, לא אני, שלדעתי א"צ לקיימו	
משנת בר קפרא: א"צ לקיימו (שא"ל ר"ל)	דברי הכל! לא חלקו חכמים על ר"מ (כתובות) אלא בעדים, להם יש כוח	(שאל: האם דעת יחיד - ר"מ במשנתנו (כפי ר"ל), ולא חכמים? (ר"י מיגאש)

קושיה על מהלך א (ר' זירא): הרי רבי יוחנן הוכיח ממשנתנו (לרבי ינאי רב) שצריך לקיימו!

מהלך ב - רב יוסף, ר"ז בשם שמואל: ר' יוחנן הופך את משנתנו ואת הברייתא-בכתובות; כשמודה בשטר א"צ לקיימו - דברי חכמים ("דברי הכל"), ור"מ חולק. וכן נהפכו דברי ר' יוחנן וריש לקיש לגבי משנתנו:

מהלך ב: איפוך	רבי יוחנן	רבי שמעון בן לקיש
המע"ה, "ראיה" =	קיום השטר (ר"מ)	עדים שהיה הנותן בריא (חכמים)
בני ברק: מי ביקש לבדוק בקבר?	בני המשפחה, להוציא את הנכסים מהלקוחות שהחזיקו בהם ע"פ קיום-השטר בלבד	בני המשפחה, להוציא את הנכסים מהלקוחות שהחזיקו בהם ע"פ השטר
הוכחת ר' יוחנן מהמעשה / דחיית ר"ל	המציאות שהלקוחות החזיקו בנכסים ע"פ קיום-השטר בלבד - סימן שזו ה"ראיה" המבוקשת!	הלקוחות החזיקו כי טענת היורשים חלשה; שכן חזקה שאין עדים חותמים על שטר א"כ כולם גדולים וכשרים (לא ס"ל, שזו רק דעת ר"מ בכתובות, ובמשנתנו ה"ראיה" = עדים)
"יפה ערערו בני משפחה" וצריך לקיימו	כמו דבריו לר' ינאי, שיש להוכיח כן ממשנתנו (לר' מאיר): "המע"ה" בקיום-השטר	
משנת בר קפרא: א"צ לקיימו (שא"ל ר"ל)	חכמים, הם "דברי הכל" לגבי ר' מאיר	(חכמים בכתובות, ומשנתנו כולה. ע"י תד"ה ברם והג' הב"ח ג; רמב"ן, ריטב"א)
מודה בשטר שכתבו	א"צ קיום, כחכמים	(א"צ קיום, כמשנתנו)

[כ"ה במרחשון התשפ"ה]

¹ ולפי מהרש"א בדעת תוס' (ד"ה והלא - ברם), ר' זירא גורס שדברים אלו כלל לא נאמרו מפי ר' יוחנן. ובשטמ"ק בשם רא"ש כתב שדברי ר' יוחנן אלו ודבריו לר' ינאי נאמרו לפני שר' יוחנן הפך את מחלוקתם.

² ע"י רשב"א (קנה), בשם "ויש מי שפוסק" וריטב"א. וחולקים ראשונים כיצד לפסוק בנדון זה, והאם לקבל להלכה את היפוך המשניות, ע"י רשב"ם (קנה. ד"ה נעשה גדול), תוס' (שם ד"ה אלא לדידך), רשב"א (הני"ל) ועוד. יצוין כי בכתובות (יט.) לא הוזכרה הפיכת הדעות; ושם רב סובר כר"מ, שא"צ לקיימו; ורב נחמן כרבנן, שצריך. ודעת רשב"ג שא"צ (להלך קע.).